

**Кожевнікова Дарина,
Крижановська Зореслава**
*Волинський національний
університет ім. Лесі Українки
м. Луцьк*

ВПЛИВ ТИПУ ПРИВ'ЯЗАНОСТІ НА ДОВІРУ ДО ІНШИХ ТА САМООЦІНКУ ПІДЛІТКІВ

Постановка проблеми. Головною умовою повноцінного і гармонійного розвитку підлітків є забезпечення задоволення їхніх базових емоційних і фізіологічних потреб близькими дорослими. Особливості взаємодії дитини з батьками, ступінь їх чуйності, наявність емоційних зв'язків і відносин прив'язаності мають великий вплив в подальшому житті. Якщо прихильність сформована в безпечний спосіб (надійна) і дорослі вдосталь любили, підтримували, приймали і були послідовними, то дитина має базову довіру до світу, до людей навколо неї. Така людина вважає себе досить хорошою, вона здатна помічати і цінувати інших. У дорослому віці люди з такою прихильністю здатні любити, будувати міцні стосунки з людьми, вибирати, що їм підходить, а що ні. У спілкуванні з ними досить легко: вони вміють говорити про свої бажання і чути бажання партнера. З ними якраз дуже легко скласти партнерські стосунки.

Мета дослідження полягає в теоретичному аналізі впливу особливостей дитячо-батьківських відносин на самооцінку підлітків.

Виклад основного матеріалу. Термін «прив'язаність» був запропонований англійським психіатром Джоном Боулбі у середині минулого століття. В основу класичної теорії прив'язаності були закладені його перші роботи щодо тісного та довгострокового емоційного зв'язку між дітьми та батьками. У результаті досліджень Боулбі виявив, що надійний емоційний зв'язок між немовлям і матір'ю допомагає дитині: долати страх і занепокоєння; справлятися зі стресом; розуміти те, що вона сприймає; логічно мислити; покладатися на себе; досягти максимального інтелектуального потенціалу; розвивати гармонійні стосунки в подальшому житті. З кінця 1980-х років дослідники К. Бартоломью та Л. Горовітц запропонували чотиривимірну модель індивідуальних відмінностей прив'язаності у дорослих, у якій були запропоновані чотири типи прив'язаності: надійний, тривожно-амбівалентний, унікаючий і боязливий типи. Безпечний тип характеризується тим, що людина впевнена в своїй цінності та довіряє іншим. Тривожний тип прив'язаності визначається низькою самооцінкою, страхом відмови та постійною потребою в заспокоєнні, що вас люблять і цінують. При унікаючому типі, людина також має низьку самооцінку і недовіру до інших, але механізмом захисту стає уникнення близьких стосунків з людьми, відсторонення. Якщо дитина на ранніх етапах розвитку була розлучена з дорослими, у неї можуть виникнути труднощі у формуванні довгострокових і продуктивних відносин з оточуючими.

Першим дослідником, що на практиці підтвердив теорію Джона Боулбі, стала Мері Ейнсворт. Вона розробила й застосувала метод дослідження прив'язаності, відомий як «ситуація з незнайомим дорослим». Згідно досліджень Мері Ейнсворт, можна виокремити такі типи прив'язаності: – надійна прив'язаність – дитина здійснює активну дослідницьку діяльність у незнайомих обставинах, використовуючи матір як «базу»; демонструє обережне, але відверте ставлення до незнайомого дорослого, готовність до взаємодії з ним; – уникливий тип прив'язаності – дитина грається, як правило, сама, не вступає у контакт із матір'ю, пасивна в новій ситуації; пасивно або занадто довірливо реагує на незнайому дорослу людину; не проявляє зовні незадоволеності з приводу короткотривалого розлучення із матір'ю і не радіє у випадку її повернення; у разі тривожно-амбівалентного типу прив'язаності дитина намагається повністю привернути до себе увагу матері в незнайомій ситуації, демонструє негативну емоційну реакцію у випадку наближення незнайомої дорослої

людини, відчуває безпорадність у разі відсутності матері, радість та агресію одночасно після її повернення.

Згодом у 1999 році канадський психотерапевт Гордон Ньюфелд розширив цю теорію. Його ідея полягає в тому, що в кожній дитині з самого народження закладений потенціал стати зрілою самостійною особистістю. Основна ідея цієї теорії полягає в тому, що для того, щоб будувати в майбутньому гармонійні зв'язки з іншими людьми, дитині необхідно мати довіряти хоча б одному дорослому. Таку людину він «використовує» в якості фундаменту і захисту для дослідження навколишнього світу.

Основні положення теорії прив'язаності, заснованої Джоном Боулбі, торкаються досвіду стосунків, отриманого у ранньому дитинстві. Ці стосунки найбільше залежать від характеру прив'язаності до матері. Емоційну прив'язаність вчені також визначають як прагнення до емоційної близькості з іншою людиною й до збереження цієї близькості впродовж життя. Для дітей – це важлива потреба, адже вона дає можливість розвивати базову довіру до світу і позитивну самооцінку.

Дж. Боулбі, описав формування та роль амбівалентності в психічному житті людини: «Якщо немовля й маленька дитина отримує любов і взаємність своєї матері, а також і свого батька, вона буде рости без надмірного тиску пристрасного лібідозного бажання й без надмірної схильності до ненависті. Якщо ж вона позбавлена всього цього, то є ймовірність, що її лібідозне бажання буде інтенсивним, що означає, що вона буде постійно шукати любові і прив'язаності, і буде схильна ненавидіти тих людей, які, як вона вважає, не змогли проявити щодо неї любов і прихильність».

Залежно від типу прив'язаності, у дитини встановлюється певна система очікувань по відношенню до учасників усіх інших соціальних взаємодій. Ця система очікувань фактично визначає характер взаємодії дитини з навколишнім середовищем. І, завдяки цьому, має істотний вплив на інші сторони життя і розвитку індивідуума, наприклад, на формування його образу-Я. Глибокий вплив прив'язаності на емоційно-особистісний, комунікативний і навіть пізнавальний розвиток дитини дозволяє вважати, що тип прив'язаності багато у чому визначає своєрідність всієї «траєкторії» розвитку. Прив'язаність залишається активно діючим психологічним механізмом в плані побудови міжособистісних відносин, включаючи відносини дружби, любові та сімейні стосунки.

Прив'язаність є лоном, в якому формується психологічне дозрівання. Воно виконує роль захисту від зовнішнього стресу та створює простір для формування особистості. Коли дитина досягає підліткового віку, їй не потрібно протистояти старшому поколінню, оскільки вона має глибоку емоційну прив'язаність до матері, яка залишає дитині достатньо простору, щоб вона могла стати окремою особистістю.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, дитина не може повноцінно розвиватися без сформованої емоційної прив'язаності до матері. Середовищем, де формується емоційна прив'язаність, є сім'я, поза сім'єю встановити її досить складно. Майбутній розвиток дитини, її фізичне та психічне здоров'я, самооцінка, здатність утворювати повноцінні соціальні зв'язки створити гармонійну сім'ю – усе це та багато іншого залежить від поведінки матері щодо дитини в її ранньому віці.